

Zbyšek Stodůlka

Politika katolicko-konzervativního tábora v Čechách 1869-1874

Posudek vedoucího diplomové práce

Průběh modernizace v dějinách 19. století je již delší čas závažným tématem české historiografie; pouze namátkou poukazuji na spisy O. Urbana, M. Hrocha, J. Štaifa, J. Malíře, M. Lenderové, P. Vošahlíkové. Stranou pozornosti však doposud zůstávali hlavní nositelé modernizačních procesů v českých zemích, němečtí podnikatelé, liberálně orientovaní politikové a vzdělanci, stejně jako jejich odpůrci, pokoušející se účinkům těchto procesů čelit. Stále ještě zůstávají otázky, které si česká historiografie posledních desetiletí téměř vůbec nekladla, mezi nimi i ty, jež se týkají místa, jaké v těchto procesech zaujímala jednak šlechta, jednak katolická církev. Je nepochybnou předností diplomové práce Zbyška Stodůlky, že si za její téma zvolil aktivizaci katolicky věřících politiků, povětšinou aristokratů, a politizujících duchovních v opozici vůči liberálnímu establishmentu Předltavska v pětiletí po dualistickém rozdělení habsburské monarchie. Opřel se přitom o archivní výzkum, především písemných pozůstalostí některých představitelů těchto aktivit, šlechticů Lea Thuna, Karla III. Schwarzenberga, Jiřího Kristiána Lobkowicze a Karla Schönborna (jeho pozůstalost ani sbírka Schönborn nejsou uvedeny v soupisu pramenů), duchovního Mikuláše Karlacha a politika Františka Ladislava Riegra; za zmínku stojí i jeho „objev“ fondu Katolicko-politické jednoty v archivu KDU-ČSL (přesný název: Křesťanská a demokratická unie...). V této souvislosti je však na místě otázka po úplnosti, a tedy vypovídací hodnotě těchto sond. Pokud se dobového tisku týče, oceňuji zejména využití německého titulu Frisch voran!, valné většiny i specializovaných historiků neznámého. K dalším diplomantovým přednostem náleží zevrubná znalost relevantní zahraniční literatury (v jejím soupisu postrádám snad pouze Gallovu *Europa auf dem Weg in die Moderne* z roku 1997 a Johnstonovu *Österreichische Kultur- und Geistesgeschichte* z roku 1992). Vznikla tak práce původní, ba průkopnická v tom smyslu, že autor v ní popsal aktivity Katolické besedy, Katolického tiskového spolku, Katolicko-politické jednoty a Rakouské strany práva, tj. organizací, jimž česká historiografie věnovala nanejvýš jen okrajovou pozornost.

Výkladu by prospěly podrobnější charakteristiky některých osobností, kupříkladu neprávem zaniká Klement Borový, ale větší prostor by si zasloužili i M. Karlach a V. Štulc, jehož devíza „Jsem Čech a katolík!“ směřovala k ojedinelému pokusu o sepětí českého nacionalismu s katolictvím po vzoru obdivovaných Poláků. (Ostatně pravé vlastenectví má vždy jaksí konzervativní povahu: zakládá se na reflexi domova, krajiny dětství, toho, co obsáhneme myslí a smysly, co důvěrně známe; začíná to místem, s nímž je spjata rodina, obec, farnost, kraj a země. Vztah k nim je vztahem loajality, věrnosti.) Stodůlkova práce však

nejvíce trpí tím, co nejde zcela – s ohledem na to, že téma nebylo dosud v české historiografii zpracováno – na diplomantův vrub: působení zmíněných spolků, příp. stran není dostatečně vřazeno do potřebných souvislostí. Z tohoto důvodu diplomantově pozornosti vlastně unikl pokus „katolicko-konzervativního“ tábora o jakýsi konzervativní převrat v Rakousku, podnícený zřejmě samotným panovníkem (utajená schůzka v Pardubicích v srpnu 1870 za reprezentativní účasti J. Helferta, F. L. Riegra, J. J. Clam-Martinice, A. Pražáka, a K. Habietinka, která přispěla k ustavení Hohenwartovy vlády). Chybí také hlubší analýza povahy rakouského konzervatismu, štěpícího se po revoluci 1848 na legitimisty (starokonzervativce), a na ty, kteří se přiznávali k modernějšímu pojetí, inspirovanému baronem Andrianem, do jaké míry se zakládal na ideologické či přímo politické doktríně, nebo byl spíše životním postojem. Není také zřejmé, jak se čeští či „alpští“ konzervativci vyrovnávali s dilematem, vyvolaným některými zásadními neshodami s panovníkem, kupříkladu v náhledu na federalistické či centralistické uspořádání říše. Bylo by možné při hledání příčin neúspěchu katolických aktivistů vést analogii s rezignací, s jakou aristokraté přihlíželi neodvratnému vpádu moderny do patriarchální společnosti, jemuž nedokázali čelit, ale jemuž se ani nechtěli přizpůsobit, přesvědčení, že by tím ztratili svou osobní (náboženskou!) i stavovskou identitu?

Spíše než výhrady jsou to podněty pro pokračování v daném tématu, které za to určitě stojí. Přestože hodnotu předloženého spisu poněkud snižuje slohová nevyrovnanost textu, stejně jako poměrně velké množství chyb v interpunkci, Zbyšek Stodůlka v něm prokázal nepochybnou schopnost amostatné vědecké práce. Jeho diplomovou práci proto doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako ještě **výbornou**.

Doc. Robert Sak, v. r.

Č. Budějovice, 1. února 2006.